

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Ενότητα 08

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Friedrich Engels – Karl Marx

Διδάσκουσα: Δήμητρα Κουλουμπού (dkouloumprou@uniwa.gr)

Περιεχόμενα ενότητας

- Ο Χάρτης της Ευρώπης το 1848
- Οι Επαναστάσεις του 1848
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αίτια
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γαλλία
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αυστρία
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Ουγγαρία
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γερμανία
- Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αποτίμηση
- Η πολιτική κληρονομιά των επαναστάσεων του 1848
- Η Ένωση των Κομμουνιστών
- Το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κινήματος
- Κομμουνισμός – Ουτοπικός Σοσιαλισμός
- Karl Marx – Friedrich Engels

Περιεχόμενα ενότητας

- Friedrich Engels – Σύντομο Βιογραφικό
- Friedrich Engels – Δημοσιεύσεις
- Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό
- Karl Marx – Το Κεφάλαιο
- Karl Marx – Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός
- Karl Marx – Η Αναπόφευκτη Επανάσταση
- Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού
- Karl Marx – Το Διάδοχο Σύστημα
- Karl Marx – Ανάλυση
- Adam Smith – David Ricardo – Karl Marx
- Berthold Brecht – Εγκώμιο στον Κομμουνισμό (Ποίηση)
- Ερωτήσεις

Ο Χάρτης της Ευρώπης το 1848

- Ο ευρωπαϊκός χάρτης του 1848 παρουσίαζε μια αξιοσημείωτη πολυμορφία.
- Αφενός υπήρχαν οι παλαιές αυτοκρατορίες (εντός των συνόρων των οποίων συμβίωναν διαφορετικές εθνότητες), από την άλλη λαοί που διέθεταν κοινή ρίζα, γλώσσα και έθιμα (όπως οι Ιταλοί και οι Γερμανοί) ήταν υποχρεωμένοι να ζουν υπό συνθήκες κατάκτησης, διασπαρμένοι σε πολλαπλά κρατίδια.

Ο Χάρτης της Ευρώπης το 1848

Ο Χάρτης της Ευρώπης το 1848

- Η χάραξη των συνόρων παρέμενε σε γενικές γραμμές αμετάβλητη από εκείνη που είχε καθορισθεί μετά το Συνέδριο της Βιέννης το 1815 με μόνες εξαιρέσεις την Ελλάδα και το Βέλγιο που είχαν αποκτήσει την ανεξαρτησία τους.

Οι Επαναστάσεις του 1848

- Το έτος 1848 ήταν ένας έτος τρόμου για την παλαιά τάξη της ηπειρωτικής Ευρώπης.
- Οι **Επαναστάσεις του 1848** ήταν μια σειρά πολιτικών αναταραχών σε όλη την Ευρώπη.
- Σε κάποιες χώρες οι επαναστάσεις αυτές είναι γνωστές ως **Άνοιξη των Εθνών, Άνοιξη των Λαών** ή **Έτος Επανάστασης**.

Οι Επαναστάσεις του 1848

- Τον Ιανουάριο του 1848, μικρές εξεγέρσεις άρχισαν να λαμβάνουν χώρα στη Σικελία της Ιταλίας.
- Τα γεγονότα της 24 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους στη Γαλλία, ωστόσο, αποτέλεσαν τη «σπίθα» που οδήγησε σε μια σειρά επαναστάσεων στην Αυστρία και Ουγγαρία, στα κρατίδια της Γερμανίας, το Λουξεμβούργο, τη Δανία, την Πολωνία, τη Μολδοβλαχία και την Ιταλία. Ουσιαστικά σ' όλη την κεντρική Ευρώπη, καθώς επίσης και στη Βραζιλία.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αίτια

- Τα αίτια των επαναστάσεων του 1848 ήταν ποικίλα:

➤ Οικονομικά και κοινωνικά αίτια

- Το βιοτικό επίπεδο των λαϊκών στρωμάτων έπεφτε συνεχώς σε πολλές περιοχές της Ευρώπης από τη δεκαετία του 1820. Υπήρχε έτσι μια γενικευμένη κοινωνική δυσαρέσκεια.

➤ Εθνικά αίτια

- Έχουμε ανάδυση εθνικών ιδεών στην Ευρώπη και πολλά έθνη επιδίωξαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητα κράτη.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αίτια

➤ Πολιτικά αίτια

- Τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν απέναντι στους υπηκόους τους διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις (φορολογία, στράτευση). Επίσης, υπήρχαν οι πολιτικές δυνάμεις που επιδίωκαν την ανατροπή των αποφάσεων του συνεδρίου της Βιέννης.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γαλλία

- Μέχρι το 1846, το $\frac{1}{3}$ των κατοίκων του Παρισιού διαβίωνε σε τέτοιες συνθήκες φτώχειας, που στηριζόταν στο ψωμί που μοίραζε η κυβέρνηση για να μην πεθάνει από το λιμό.
- Η οικονομική κρίση μετατράπηκε σε σοβαρή ύφεση, που συνοδεύτηκε από μια ιδιαίτερα κακή σοδειά σε εθνικό επίπεδο το 1846.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γαλλία

- Η κυβέρνηση δεν ήταν προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τόσο υψηλά επίπεδα ανεργίας και έλλειψη τροφίμων. Σειρά διαδηλώσεων μετατράπηκαν σύντομα σε επανάσταση κατά της κυβέρνησης του Βασιλιά.
- Το ανίκανο καθεστώς του βασιλιά **Λουδοβίκου Φίλιππου Α΄** συνετρίβη υπό το βάρος της κρίσης. Ο βασιλιάς παραιτήθηκε και εγκατέλειψε το Παρίσι.
- Η κυβέρνηση παραχώρησε πολιτικά δικαιώματα σε όλους τους άνδρες και πήρε μέτρα οικονομικής ανακούφισης των λαϊκών τάξεων.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γαλλία

- Ωστόσο, οι εκλογές του 1848 έδωσαν την πλειοψηφία στους μετριοπαθείς φιλελεύθερους. Οι μετριοπαθείς φιλελεύθεροι συνέλαβαν τους ηγέτες των ριζοσπαστών και κατήργησαν τα μέτρα της προηγούμενης κυβέρνησης.
- Αποτέλεσμα ήταν να ξεσπάσει το καλοκαίρι του 1848 ένας κοινωνικός πόλεμος που τελείωσε με τη συντριβή των ριζοσπαστικών δυνάμεων.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γαλλία

- Η κυριαρχία των μετριοπαθών φιλελευθέρων επιβεβαιώθηκε με:
 - Την εκλογή ως προέδρου της Γαλλίας του πρίγκιπα Λουδοβίκου-Ναπολέοντα.
- Με τίμημα δεκάδες χιλιάδες ζωές, ο Λουδοβίκος Ναπολέων ανέλαβε την εξουσία,
 - Την αφαίρεση των πολιτικών δικαιωμάτων από τους εργάτες.
 - Τον περιορισμό της ελευθεροτυπίας.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αυστρία

- Η επανάσταση στην Αυστρία προκάλεσε τη φυγή του αυταρχικού πρωθυπουργού Μέτερνιχ και του αυτοκράτορα Φερδινάνδου.
- Οι αντιθέσεις όμως ανάμεσα στους μετριοπαθείς φιλελεύθερους και τους ριζοσπάστες δημοκρατικούς οδήγησαν σε νέα επανάσταση τον Οκτώβριο του 1848, η οποία καταπνίγηκε.

Το επαναστατικό κύμα του 1848 στην Ευρώπη.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Ουγγαρία

- Μέσα στην επικράτεια της Αυστρίας σημειώθηκαν σε αρκετές περιοχές επαναστάσεις, όπως στη Βοημία και στην Ιταλία. Η πιο σημαντική ήταν στην Ουγγαρία.
- Οι επαναστάτες, με επικεφαλής τον Λάγιος Κόσουτ, κήρυξαν την ανεξαρτησία της Ουγγαρίας, σχημάτισαν κυβέρνηση και θέσπισαν νόμους.
- Τελικά, και αυτή η επανάσταση καταπνίγηκε. τα πλήθη εκδιώχθηκαν με τα κανόνια από τα οχυρώματά τους.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γερμανία

- Στα Γερμανικά κράτη η "**Επανάσταση του Μαρτίου**" πραγματοποιήθηκε στα νότια και τα δυτικά της Γερμανίας, με μεγάλες λαϊκές συνελεύσεις και μαζικές διαδηλώσεις.
- Με επικεφαλής τους μορφωμένους σπουδαστές και διανοούμενους, απαίτησαν τη γερμανική εθνική ενότητα ,την ελευθερία του τύπου και το δικαίωμα του συνέρχεσθαι.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Γερμανία

- Καθώς δυνάμωνε το αίτημα για ένωση του γερμανικού χώρου, συγκλήθηκε η συνέλευση της Φρανκφούρτης και διαμορφώθηκαν δύο ρεύματα στο εσωτερικό της:
 - Το ένα υποστήριζε τη δημιουργία μιας Μεγάλης Γερμανίας με τη συμμετοχή και της Αυστρίας.
 - Το άλλο τη δημιουργία μιας Μικρής Γερμανίας υπό την καθοδήγηση της Πρωσίας.
- Η πλειοψηφία τάχθηκε με τη δεύτερη άποψη, όμως η αντίδραση της Αυστρίας εμπόδισε τη δημιουργία ενιαίου γερμανικού κράτους.

Οι Επανάστασεις του 1848 – Γερμανία

- Το ζήτημα της κατάργησης του βασιλιά διαλύθηκε άδοξα παραδίδοντας την εξουσία στον Φρειδερίκο Γουλιέλμο Δ'.
- Ο μονάρχης δήλωσε ότι δεν σκόπευε να δεχτεί στέμμα που θα του προσφερόταν από τα χέρια κοινών θνητών.
- Η επανάσταση είχε πάρει τέλος. Ήταν βίαιη, αιματηρή και ατελέσφορη. Κάποια νέα πρόσωπα εμφανίστηκαν στο Ευρωπαϊκό προσκήνιο, αλλά οι πολιτικές ήταν λίγο πολύ οι ίδιες.

Οι Επαναστάσεις του 1848 – Αποτίμηση

- Οι εξεγέρσεις αυτές ήταν αυθόρμητες, απειθάρχητες και χωρίς συγκεκριμένο στόχο. Πέτυχαν κάποιες νίκες στην αρχή, και μετά η παλαιά τάξη ανέκτησε ξανά τις θέσεις της.
- Η μεσαία και η εργατική τάξη, που συμμετείχαν στην Επανάσταση διχάστηκαν και, τελικά, η συντηρητική αριστοκρατία τη νίκησε, αναγκάζοντας πολλούς να εξοριστούν.
- Η επίδρασή τους στο πολιτικό σκηνικό ήταν πολύ σημαντική ενώ αναδύθηκαν τα εθνικά αιτήματα πολλών λαών.
- Το μέτωπο κοινωνικής αντιπαράθεσης μετατοπίστηκε μεταξύ αστών και εργατών (από ευγενείς και αστούς).

Οι Επαναστάσεις του 1848 - Αποτίμηση

Ο Ιστορικός E.J. Hobsbawm στο βιβλίο του «Η εποχή του κεφαλαίου, 1848 – 1875» γράφει σχετικά

«Πρώτα απ’ όλα, όλες οι επαναστάσεις πέτυχαν και απέτυχαν γρήγορα και, στις περισσότερες περιπτώσεις, ολοκληρωτικά. Στους πρώτους λίγους μήνες όλες οι κυβερνήσεις στην επαναστατημένη ζώνη σαρώθηκαν ή παρέλυσαν. Όλες κατέρρευσαν ή παραιτήθηκαν ουσιαστικά χωρίς αντίσταση. Ωστόσο, μέσα σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα η επανάσταση είχε χάσει την πρωτοβουλία σχεδόν παντού. [...] Όλες οι επαναστάσεις είχαν και ένα άλλο κοινό σημείο, που σε μεγάλο βαθμό εξηγεί την αποτυχία τους. Ήταν, πραγματικά ή εν σπέρματι, κοινωνικές επαναστάσεις των φτωχών εργαζομένων».

Η πολιτική κληρονομιά των επαναστάσεων του 1848

- Οι επαναστάσεις του 1848 φανέρωσαν καθαρά ότι οι μεσαίες τάξεις, ο φιλελευθερισμός, η πολιτική δημοκρατία, ο εθνικισμός, ακόμα και οι εργατικές τάξεις, αποτελούσαν πια μόνιμα στοιχεία του πολιτικού σκηνικού.
- Η ήττα των επαναστάσεων μπορεί να τα έκανε προσωρινά αφανή, αλλά όταν πρόβαλλαν ξανά θα καθόριζαν τη δράση ακόμα και εκείνων των πολιτικών που έτρεφαν τις λιγότερες συμπάθειες γι' αυτά.

Η Ένωση των Κομμουνιστών

- Ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι αγώνες της εργατικής τάξης και των υπόλοιπων καταπιεσμένων κοινωνικών στρωμάτων για την βελτίωση και την αλλαγή των άσχημων συνθηκών διαβίωσης, οδήγησαν στη συγκρότηση εργατικών συνδικάτων και κομμάτων με τα οποία η εργατική τάξη μπόρεσε να διεξάγει αυτούς τους αγώνες, με οργανωμένο και συλλογικό τρόπο.
- Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα φτιάχτηκε η «**1^η Διεθνής Ένωση Εργατών**» (International Workingmen's Association, IWA) από τον Karl Marx και τον Friedrich Engels που αγκάλιασε πλήθος εργατών στην τότε Ευρώπη.

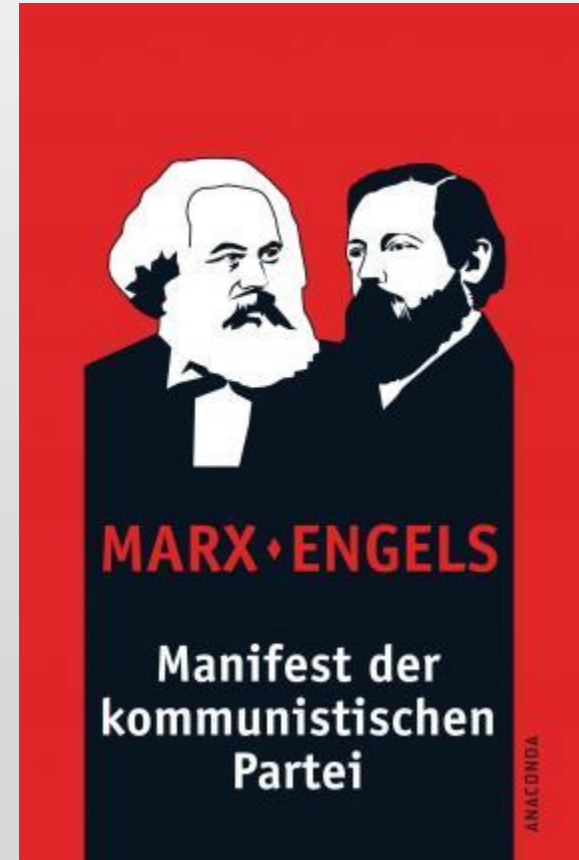
Η Ένωση των Κομμουνιστών

- Η ένωση των Κομμουνιστών ήταν μια διεθνής εργατική ένωση, που στις τότε συνθήκες μπορούσε να είναι μονάχα μυστική.
- Στο συνέδριο που έγινε στο Λονδίνο το Νοέμβρη του 1848, ανέθεσε στους Karl Marx και Friedrich Engels να συντάξουν ένα διεξοδικό θεωρητικό και πρακτικό πρόγραμμα του κόμματος που προοριζόταν για δημοσίευση.
- Έτσι γεννήθηκε το **Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος**.

Το Μανιφέστο Κομμουνιστικού Κινήματος

- Το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κινήματος αρχίζει με μια δυσοίωνη διατύπωση:

«Ένα φάντασμα πλανιέται στην Ευρώπη: Το φάντασμα του κομμουνισμού. Όλες οι δυνάμεις της γερασμένης Ευρώπης ενώθηκαν σε μια συμμαχία για να κυνηγήσουν αυτό το φάντασμα: Ο πάπας και ο τσάρος, ο Μέτερνιχ και ο Γκίζο, Γάλλοι ριζοσπάστες και Γερμανοί αστυνομικοί.»

Το Μανιφέστο Κομμουνιστικού Κινήματος

- Από το γεγονός αυτό προκύπτανε οι εξής διαπιστώσεις οι οποίες διατυπώνονται στην εισαγωγή του Μανιφέστου:
 - **«Ο Κομμουνισμός αναγνωρίζεται από όλες τις ευρωπαϊκές δυνάμεις σαν μια δύναμη».**
 - **«Είναι καιρός πια οι κομμουνιστές να εκθέσουν ανοιχτά μπροστά σε όλο τον κόσμο τις αντιλήψεις τους, τις επιδιώξεις τους και ν' αντιπαραθέσουν στο παραμύθι του κομμουνιστικού φαντάσματος ένα Μανιφέστο του ίδιου του κόμματος».**

Το Μανιφέστο Κομμουνιστικού Κινήματος

- Παρ' όλα τα συνθήματα και τις δριμύτατες διατυπώσεις του, το Μανιφέστο δεν είχε γραφτεί μονάχα για να διεγείρει τα επαναστατικά αισθήματα ή να προσθέσει άλλη μία φωνή διαμαρτυρίας στις κραυγές των εξεγερμένων.
- Το Μανιφέστο είχε θέσει έναν διαφορετικό στόχο: **Μια φιλοσοφία της ιστορίας σύμφωνα με την οποία μια επανάσταση ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνική και πολιτική κατάσταση δεν ήταν μόνο επιθυμητή αλλά και αναπόφευκτη.**

Κομμουνισμός – Ουτοπικός Σοσιαλισμός

- Στα συστήματα των Robert Owen και άλλων ουτοπικών σοσιαλιστών, όπως τους κατονομάζουν οι Karl Marx και Friedrich Engels στο Μανιφέστο, θεωρούσαν ότι υπήρχε μια αναμέτρηση στην οποία η μία ή η άλλη πλευρά θα έπρεπε να νικήσει για συναισθηματικούς λόγους ή επειδή η υφιστάμενη τάξη των πραγμάτων θεωρούταν απαράδεκτη.

**Άγαλμα των Karl Marx και Friedrich Engels
Βερολίνο Γερμανία**

Κομμουνισμός – Ουτοπικός Σοσιαλισμός

- Αντίθετα στο μανιφέστο υπάρχει μια ψυχρή ανάλυση ότι η ανατροπή της κυριαρχίας της αστικής τάξης και η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο μπορεί να επιτευχθεί μονάχα με βίαιη ανατροπή όλου του υπάρχοντος κοινωνικού καθεστώτος.

Karl Marx – Friedrich Engels

- Οι Karl Marx και Friedrich Engels ήταν άνδρες εξαιρετικά σημαντικοί. Γρήγορα έπαψαν να είναι απλοί άνδρες και έγιναν σύμβολα.
- Στην σταλινική Ρωσία και στην Κίνα του Mao, οι Marx και Engels είχαν αγιοποιηθεί. Σε ολόκληρο σχεδόν τον υπόλοιπο κόσμο θεωρούνταν όργανα του σατανά.
- Το έργο τους ωστόσο, όπως τονίζει ο Robert Heilbroner, δεν είναι ούτε ευαγγέλιο ούτε ανάθεμα. Ανήκει στη μακρά σειρά απόψεων για την οικονομία που διαδοχικά αποσαφήνισαν, φώτισαν και ερμήνευσαν τον κόσμο.

Karl Marx και Friedrich Engels

Karl Marx – Friedrich Engels

- Αυτό που θα πρέπει να απασχολήσει τον καπιταλισμό είναι το όραμα των πολιτικών Marx και Engels. Διότι η σφραγίδα που έβαλε στην ιστορία ήταν η πρόβλεψη για την αναπόφευκτη κατάρρευση του καπιταλισμού.

Ποιοι ήταν όμως αυτοί οι δύο άντρες;

Friedrich Engels – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Friedrich Engels γεννήθηκε το 1820 στο Barmen της Πρωσίας.
- Ο πατέρας του ήταν ιδιοκτήτης ενός εργοστασίου υφαντουργίας στο Barmen, καθώς και συνεταίρος σε βαμβακουργείο στο Manchester της Αγγλίας.
- Όταν ο Friedrich έδειξε σε νεαρή ηλικία μια ακατανόητη για τους άλλους αγάπη για την ποίηση, ο πατέρας του τον έστειλε στην Βρέμη για να διδαχθεί το εξαγωγικό εμπόριο και να μείνει με έναν κληρικό. Διέκοψε έτσι τις σπουδές του το 1837.

Friedrich Engels
1820 – 1895

Friedrich Engels – Σύντομο Βιογραφικό

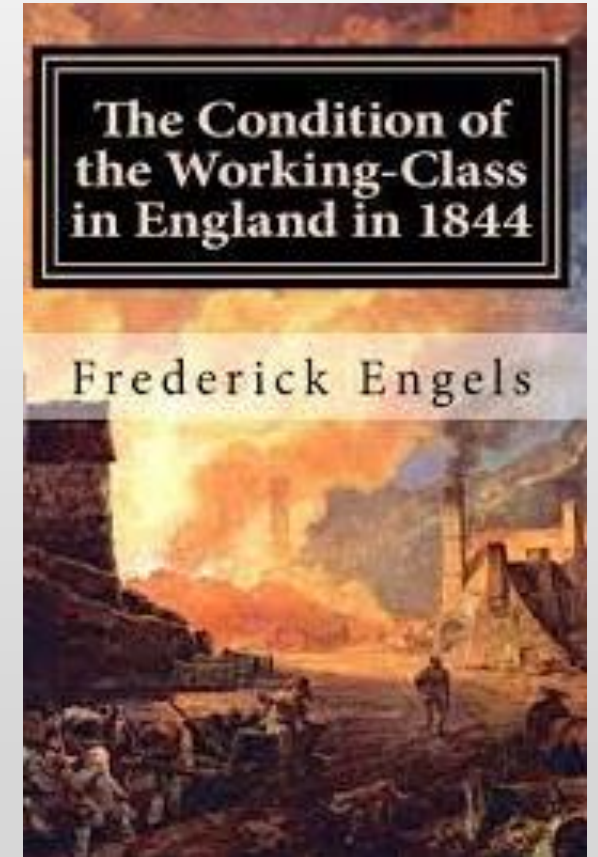
- Όταν ήταν 19 χρονών δημοσίευσε με ψευδώνυμο τα «Γράμματα από το Wuppertal», στα οποία στηλίτευε τις άθλιες συνθήκες ζωής και εργασίας της εργατικής τάξης στη γενέτειρά του.
- Ο Engels αφοσιώθηκε συνειδητά στις επιχειρήσεις.
- Το παρατηρητικό του όμως μάτι δεν σταματούσε στις καμπίνες πρώτης θέσης αλλά προχωρούσε και στις καμπίνες της τρίτης θέσης, όπου οι επιβάτες στριμώχνονταν ο ένας δίπλα στον άλλον σαν τις πλάκες του οδοστρώματος.

Friedrich Engels – Δημοσιεύσεις

- Κατά την παραμονή του στο Manchester που πήγε για να δουλέψει σε υφαντουργείο του πατέρα του, παρατήρησε ότι από την μία μεριά υπήρχε η πόλη με τους όμορφους δρόμους, τα καταστήματα και γύρω από την πόλη τα προάστια με τις ωραίες βίλες.
- Υπήρχε όμως και ένα άλλο Manchester. Η άλλη πόλη στέγαζε έναν πληθυσμό σε μαρασμό, ανθρώπους που ζούσαν μέσα στην βρώμα και στην απελπισία.
- Άρχισε να εξερευνά το Manchester μέχρι που γνώριζε και το τελευταίο χαμόσπιτο.

Friedrich Engels – Δημοσιεύσεις

- Τα ευρήματά του τα έκθεσε στην πιο φρικιαστική ετυμηγορία για τις βιομηχανικές φτωχογειτονιές που είχε δει ποτέ το φως της δημοσιότητας. «The Condition in England in 1844» (Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία το 1844).

Friedrich Engels – Δημοσιεύσεις

- Τα επόμενα χρόνια ο Engels αφιέρωνε τον χρόνο του στο γράψιμο. Έγραφε πραγματείες για να αποδείξει ότι οι μεγάλοι οικονομολόγοι δεν ήταν παρά απολογητές της κρατούσας τάξης των πραγμάτων.
- Μια από τις εργασίες του έκανε ιδιαίτερη εντύπωση στον Karl Marx ο οποίος τότε είχε την επιμέλεια ενός ριζοσπαστικού φιλοσοφικού περιοδικού στο Παρίσι.

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Karl Marx ήταν γιος μιας φιλελεύθερης και ίσως ριζοσπαστικής οικογένειας.
- Γεννήθηκε το 1818 στο Trier της Γερμανίας και ήταν το δεύτερο παιδί μιας εύπορης Εβραϊκής οικογένειας. Ο πατέρας του ήταν νομικός.
- Είχε οκτώ αδέρφια από τα οποία τα πέντε πέθαναν νέα, κυρίως από φυματίωση.

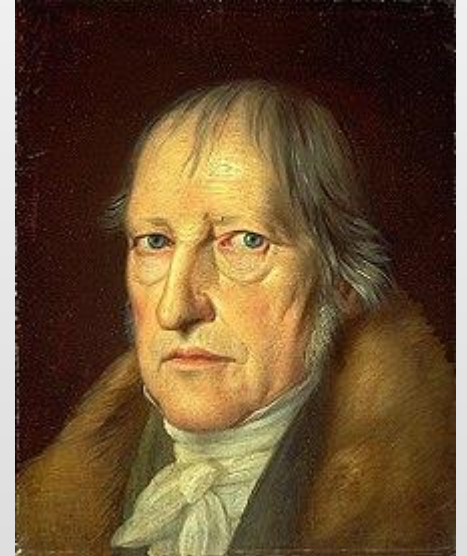
Karl Marx
1818 – 1883

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

- Δύο χρόνια πριν από τη γέννηση του Karl, ο πατέρας του βαπτίστηκε χριστιανός, προσχωρώντας κυρίως για λόγους συμφέροντος στην Ευαγγελική Εκκλησία της Πρωσίας (η Πρωσία ήδη εφάρμοζε διακρίσεις στην εβραϊκή κοινότητα) κι έλαβε το όνομα Heinrich Marx. Στην κίνησή του αυτή δεν τον ακολούθησε η σύζυγός του, η οποία παρέμεινε πιστή στην ιουδαϊκή θρησκεία.
- Οι γονείς του Marx ήταν άνθρωποι προοδευτικοί και ελάχιστα θρήσκοι.

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

- Ο Marx έλαβε ευρεία μόρφωση ενώ απαλλάχθηκε από τη στρατιωτική θητεία λόγω πνευμονικής δυσλειτουργίας.
- Ξεκίνησε νομικές σπουδές στη Βόννη το 1835.
- Το 1836 κατόπιν πατρικών πιέσεων μεταγράφηκε στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου όπου στράφηκε στη Φιλοσοφία κι εντάχθηκε στους Doctors Club, μια φοιτητική ομάδα που συζητούσαν για τις ιδέες του Hegel. Η ομάδα συζητούσε τολμηρά θέματα όπως ο αθεϊσμός, ο καθαρά θεωρητικός κομμουνισμός στα πλαίσια της χεγκελιανής διαλεκτικής.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel
1770 – 1831

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

- Έχοντας ήδη αναπτύξει έντονες κοινωνικοπολιτικές ανησυχίες , αμέσως μετά την αποφοίτηση του καταπιάστηκε με τη δημοσιογραφία.
- Ξεκίνησε ως συνεργάτης στην Εφημερίδα της Ρηνανίας (1842) όπου τον επόμενο χρόνο ανέλαβε αρχισυντάκτης, όμως η εφημερίδα γρήγορα έκλεισε καθώς είχε γίνει ενοχλητική για τις αρχές.
- Τα άρθρα του για τις συνθήκες ζωής των αγροτών της Μοζέλ θεωρούνται θεμέλιοι λίθοι του πολιτικού ρεπορτάζ.

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

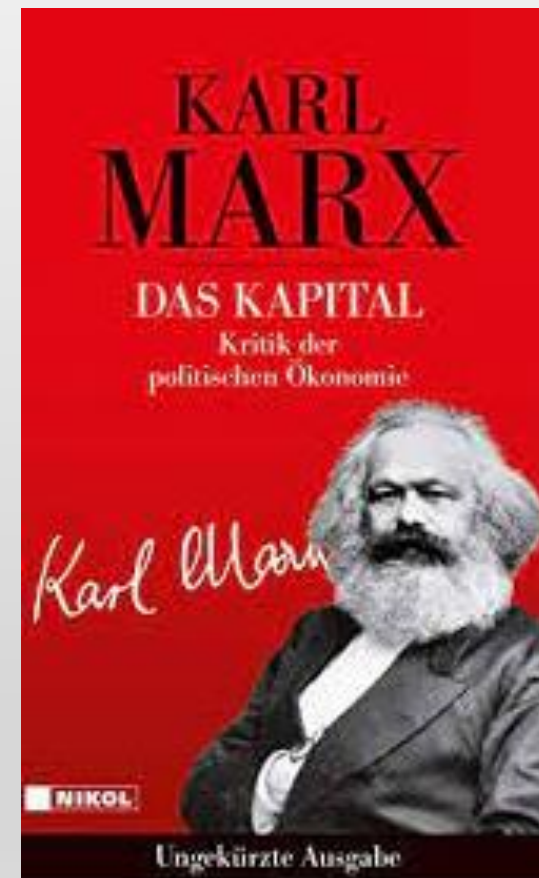
- Την περίοδο εκείνη άρχισε να σπουδάζει πολιτική οικονομία.
- Είχε ήδη παντρευτεί την Jenny von Westphalen κόρη Πρώσου αριστοκράτη και συνέχιζε την δημοσιογραφική του καριέρα στο Παρίσι, στις Βρυξέλες και μετά ξανά στο Παρίσι.
- Ωστόσο το μοτίβο της ζωής του ελάχιστα είχε αλλάξει. Οι ριζοσπαστικές απόψεις του πάντα οδηγούσαν σε απέλαση, ενώ η πείνα δεν ήταν ποτέ μακριά από το νοικοκυριό του Marx.

Karl Marx – Σύντομο Βιογραφικό

- Στο Παρίσι το 1844 ο Marx σχημάτισε μια άμεση και δια βίου σχέση με τον Friedrich Engels.
- Ο Marx άντεξε όχι μόνο τη φτώχεια αλλά και την απογοήτευση. Τα τελευταία του χρόνια ήταν γεμάτα διαμάχες για την εγκυρότητα των ερμηνειών του ανάμεσα σε μια ετερόκλητη ποικιλία αντιφρονούντων.
- Κάποια στιγμή κοντά στο τέλος της ζωής του, αηδιασμένος από μια διαμάχη ο Marx δήλωσε: **«Δεν είμαι Μαρξιστής»**.

Karl Marx – Το Κεφάλαιο

- Την εποχή που ο Marx δούλεψε στην βιβλιοθήκη του Βρετανικού μουσείου κοίταξε βιβλία και χειρόγραφα για την οικονομία, συγκεντρώνοντας και οργανώνοντας τεράστιες ποσότητες δεδομένων, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για ένα από τα πιο σπουδαία του έργα, «**Το κεφάλαιο**» (Das Kapital)
- «Το κεφάλαιο», χρειάστηκε 18 χρόνια προετοιμασίας.
- Το κύριο μέρος του εκδόθηκε το 1867 μετά από δύο χρόνια επιμέλειας.

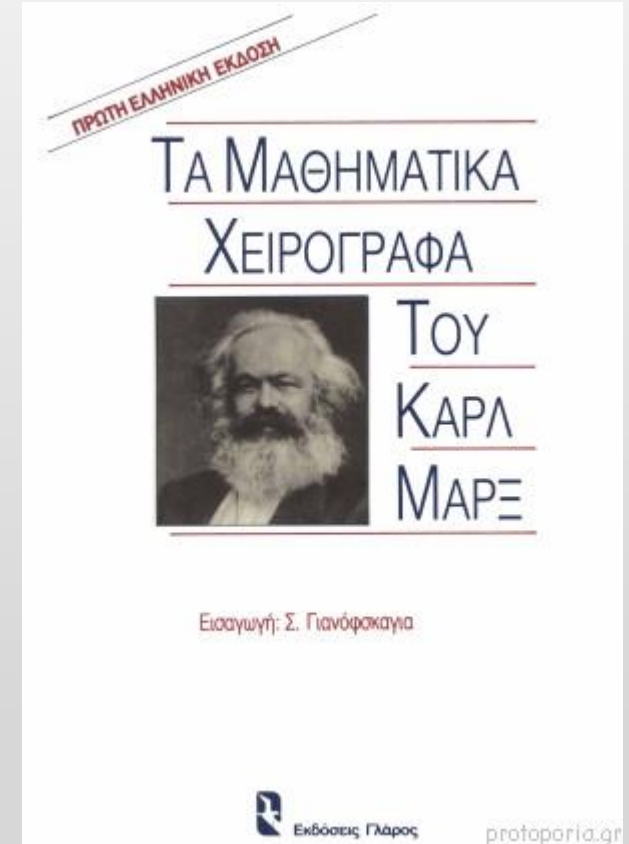

Karl Marx – Το Κεφάλαιο

- Κατά τον θάνατο του είχε εκδοθεί μόνο ο πρώτος τόμος του αριστουργήματός του.
- Ο Engels δημοσίευσε τον δεύτερο τόμο, δύο χρόνια μετά το θάνατο του Marx, το 1885 και τον τρίτο τόμο το 1894.
- Ο τελικός τόμος εμφανίστηκε το 1910 αποτελώντας συνολικά 2.500 σελίδες γεμάτες με λεπτομερή σημεία οικονομικής θεωρίας.
- Το «Κεφάλαιο» περιγράφει με μένος, αλλά αναλύει με ψυχρή λογική. Η μεγαλύτερη αρετή του είναι η αποστασιοποίηση από κάθε ηθικολογία.

Karl Marx – Συνεισφορά στις Κοινωνικές Επιστήμες

- Έντονη είναι η χρήση των μαθηματικών στο Κεφάλαιο από τον Karl Marx.
- Ο Marx αν και δεν ήταν μαθηματικός πίστευε, σύμφωνα με τον Paul Lafargue, ότι **«μια επιστήμη δεν είναι πραγματικά αναπτυγμένη αν δεν έχει μάθει να χρησιμοποιεί τα μαθηματικά»**.

Karl Marx – Συνεισφορά στις Κοινωνικές Επιστήμες

- Ο Marx προώθησε την άποψη της δυνατότητας εφαρμογής των μαθηματικών μεθόδων στην έρευνα των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα στην έρευνα της πολιτικής οικονομίας.
- Σημαντική συνεισφορά του Marx είναι η διερεύνηση της κίνησης του ποσοστού κέρδους. Ενώ από μαθηματική άποψη βασίζεται στο διαφορικό λογισμό παρόλα αυτά ήταν οικονομολογικά περίπλοκη.
- Ο Marx κατόρθωσε όχι μόνο να τη θέσει σε στέρεη βάση αλλά και να την ολοκληρώσει, εξαιρουμένου του ότι δεν διασαφήνισε το εξής: Δεν αρκεί η παραγωγικότητα του κεφαλαίου να μειώνεται συνεχώς. Πρέπει, επίσης, να τείνει στο μηδέν.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Τις βασικές έννοιες της φιλοσοφίας του Karl Marx τις ανακαλύπτουμε από το Κεφάλαιο και το Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Ο ίδιος δεν έκανε συστηματική παρουσίαση της φιλοσοφίας του.
- Ο Marx ανέπτυξε την αρχή του διαλεκτικού υλισμού από την διαλεκτική μέθοδο του Hegel. Μια από τις βασικές ιδέες του Hegel ήταν ότι η αλλαγή συμβαίνει ως αποτέλεσμα ενός μείγματος αντίθετων δυνάμεων.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Ξεκινώντας από την θέση του Hegel ότι μια δεδομένη ιδέα όταν αμφισβητείται από μια αντίθετη ιδέα καταλήγει σε μια νέα έννοια ή σύνθεση η οποία είναι κάπως πιο κοντά στην αλήθεια από τις δύο αρχικές ιδέες, αντικατέστησε τον ρεαλισμό με τον ιδεαλισμό του Hegel και τον χρησιμοποίησε για να εξηγήσει την παγκόσμια ιστορία.
- Ο Marx οραματιζόταν την αλλαγή, τη συνεχή και εγγενή αλλαγή. Σε αυτή την άενη αλλαγή οι ιδέες που πηγάζουν από μία περίοδο βοηθούν να διαμορφώσουν μία άλλη.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Από την άλλη μεριά, δίνοντας έμφαση στην αλήθεια του υλισμού εξέλιξε την οικονομική ερμηνεία της ιστορίας.
- Το δόγμα του υλισμού υποστηρίζει ότι οι απόψεις και οι ιδέες είναι προϊόν του περιβάλλοντος ακόμα κι όταν αποσκοπούν να αλλάξουν το περιβάλλον.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Τα γραπτά του Marx ερμηνεύουν την ιστορία με όρους ταξικής πάλης με σκοπό την επιβίωση, κάτι που καθορίζει τα πάντα στις ανθρώπινες υποθέσεις.
- Η ιστορία της ανθρωπότητας σύμφωνα με τον Marx, είναι πρωτίστος η ιστορία της εκμετάλλευσης μιας τάξης από μια άλλη.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Κάθε κοινωνία, λέει ο Marx, οικοδομείται πάνω σε μία οικονομική βάση. Τη σκληρή πραγματικότητα όπου οι άνθρωποι αναγκάζονται να οργανώσουν τις δραστηριότητές τους για να ντυθούν, να τραφούν και να στεγαστούν.
- Αυτή η οργάνωση μπορεί να διαφέρει ριζικά από τη μία κοινωνία στην άλλη και από τη μία εποχή στην άλλη.
- Μπορεί να είναι ποιμενική ή κυνηγετική ή οργανωμένη σε βιοτεχνικές μονάδες ή δομημένη σε ένα σύνθετο βιομηχανικό σύνολο.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Ωστόσο, όποια κι αν είναι η μορφή με την οποία οι άνθρωποι λύνουν το βασικό οικονομικό τους πρόβλημα, η κοινωνία θα απαιτεί ένα «εποικοδόμημα» μη οικονομικής δραστηριότητας και σκέψης.
- Θα πρέπει να συνέχεται από νόμους, να επιβλέπεται από μια κυβέρνηση και να εμπνέεται από θρησκεία και φιλοσοφία.
- Ωστόσο το εποικοδόμημα της σκέψης δεν επιλέγεται στην τύχη. Πρέπει να αντικατοπτρίζει το θεμέλιο πάνω στο οποίο υψώνεται.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Καμία κοινωνία κυνηγών δεν θα ανέπτυξε ούτε θα χρησιμοποιούσε το νομικό πλαίσιο μιας βιομηχανικής κοινωνίας και αντίστοιχα καμία βιομηχανική κοινωνία δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την αντίληψη ενός πρωτόγονου χωριού για την έννομη τάξη και την κυβέρνηση.
- Όμως, ο ίδιος ο οικονομικός κόσμος μεταβαλλόταν. Το ίδιο το θεμέλιο πάνω στο οποίο χτιζόταν το οικοδόμημα των ιδεών βρισκόταν σε συνεχή κίνηση.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Για παράδειγμα:
 - Οι μεμονωμένες αγορές του Μεσαίωνα άρχισαν να διασυνδέονται υπό την επίδραση των εξερευνήσεων και των πολιτικών ενοποιήσεων, κι ένας νέος εμπορικός κόσμος αναδύθηκε.
 - Υπό την ώθηση των εφευρέσεων, η χειρωνακτική βιοτεχνία αντικαταστάθηκε από το ατμοκίνητο εργοστάσιο κι εμφανίστηκε μία νέα μορφή κοινωνικής οργάνωσης που ονομάστηκε εργοστάσιο.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Και στις δύο περιπτώσεις που αναφέραμε το πλαίσιο της ίδιας οικονομικής ζωής άλλαξε μορφή. Η αλλαγή αυτή έκανε αναγκαία μια νέα κοινωνική προσαρμογή από την κοινότητα με την οποία συνδεόταν.

Όπως έγραφε ο Marx

«Η χειρωνακτική βιοτεχνία μας δίνει την κοινωνία με τον φεουδάρχη, το ατμοκίνητο εργοστάσιο την κοινωνία με το βιομήχανο κεφαλαιοκράτη».

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Από τη στιγμή που έγινε αυτή η αλλαγή, συνοδεύτηκε από μια ολόκληρη σειρά συνεπειών.
 - Η αγορά και το εργοστάσιο ήταν ασύμβατα με το φεουδαρχικό τρόπο ζωής, ακόμα κι αν γεννήθηκαν στα πλαίσια του.
 - Απαιτούσαν να συνοδεύονται από ένα νέο πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον.
 - Έτσι δημιουργώντας τις νέες δικές του κοινωνικές τάξεις η αγορά έθρεψε μια νέα τάξη εμπόρων και το εργοστάσιο γέννησε το βιομηχανικό προλεταριάτο.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Η διαδικασία κοινωνικής αλλαγής δεν ήταν απλώς ένα ζήτημα νέων εφευρέσεων που ασκούσαν πίεση στους παλιούς θεσμούς. Ήταν ένα ζήτημα αντικατάστασης των παλαιών τάξεων από τις νέες.
- Για παράδειγμα καθώς τα εργοστάσια καταστρέφουν τη χειρωνακτική βιοτεχνία, οι κοινωνικές σχέσεις της παραγωγής αλλάζουν και αυτές.
- Είδαμε μία τέτοια ανατροπή της σχέσης των κοινωνικών τάξεων στην Αγγλία των ημερών του Ricardo, όταν οι καπιταλιστές, ανεβασμένοι στο άρμα της Βιομηχανικής Επανάστασης, απειλούσαν να υφαρπάξουν τα πατροπαράδοτα προνόμια των γαιοκτημόνων.

Karl Marx – Διαλεκτικός Υλισμός

- Με τον τρόπο αυτό προκύπτουν οι συγκρούσεις. Οι τάξεις που κινδυνεύουν μάχονται τις τάξεις που αναβαθμίζονται κοινωνικά.
- Ο Φεουδάρχης μάχεται τον ανερχόμενο έμπορο και ο αρχισυντεχνίτης αντιμάχεται το νέο καπιταλιστή.
- Σταδιακά οι συνθήκες αλλάζουν και αργά αλλά σταθερά οι κοινωνικές τάξεις ανακατατάσσονται.
- Έτσι η Ιστορία είναι ένα πανόραμα αδιάκοπης πάλης των τάξεων για τη διανομή του πλούτου της κοινωνίας.
- Κάθε υφιστάμενη κατανομή του πλούτου παραμένει ευάλωτη στις επιθέσεις.

Karl Marx – Η Αναπόφευκτη Επανάσταση

- Αυτή η θεωρία για την κοινωνία στις μέρες του Marx και Engels έδειχνε το δρόμο προς την επανάσταση. **Την αναπόφευκτη επανάσταση.**
- Εφαρμόζοντας τη θεωρία του διαλεκτικού υλισμού ο Marx συμπέρανε ότι το αναπόφευκτο επόμενο βήμα ήταν μια εξέγερση της συντριπτικής πλειοψηφίας των εργατών, που θα ανέτρεπε τους κυρίαρχους καπιταλιστές και θα εγκαθίδρυε μια δικτατορία του προλεταριάτου ή των εργατών.
- Αυτός ο οικονομικός κατακλυσμός θα οδηγούσε σε κοινοκτημοσύνη και επιστροφή σε μία αταξική κοινωνία.

Karl Marx – Η Αναπόφευκτη Επανάσταση

Σημείωση:

- Το Κομμουνιστικό μανιφέστο δηλώνει τους επαναστατικούς στόχους του κομμουνισμού και υποστηρίζει ότι ο καπιταλισμός πρέπει αναπόφευκτα να αυτοκαταστραφεί.
- Το κεφάλαιο από την άλλη μεριά είναι η ανάλυση του Marx για τα μέσα καταστροφής. Είναι μια κριτική της πολιτικής οικονομίας που επιχειρεί να εξηγήσει τα οικονομικά με ψυχρούς αναλυτικούς και οικονομικούς όρους.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Για τον Marx τα επιστημονικά του επιχειρήματα αποτελούν αδιάψευστα στοιχεία που προμηνύουν την καταστροφή του καπιταλισμού.
- Επιπλέον, ο καπιταλισμός, μέσα στα μεγάλα εργοστάσια θα δημιουργούσε μία εκπαιδευμένη και πειθαρχημένη τάξη που θα αποτελούσε το φορέα του σοσιαλισμού. Το δυσανεσθημένο προλεταριάτο.
- Μέσα από την δική του εσωτερική δυναμική, ο καπιταλισμός θα παρήγαγε και την ίδια του την πτώση και ταυτόχρονα θα εξέτρεφε τον ίδιο του τον εχθρό.
- **Πώς καταλήγει όμως σε αυτά τα συμπεράσματα;**

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

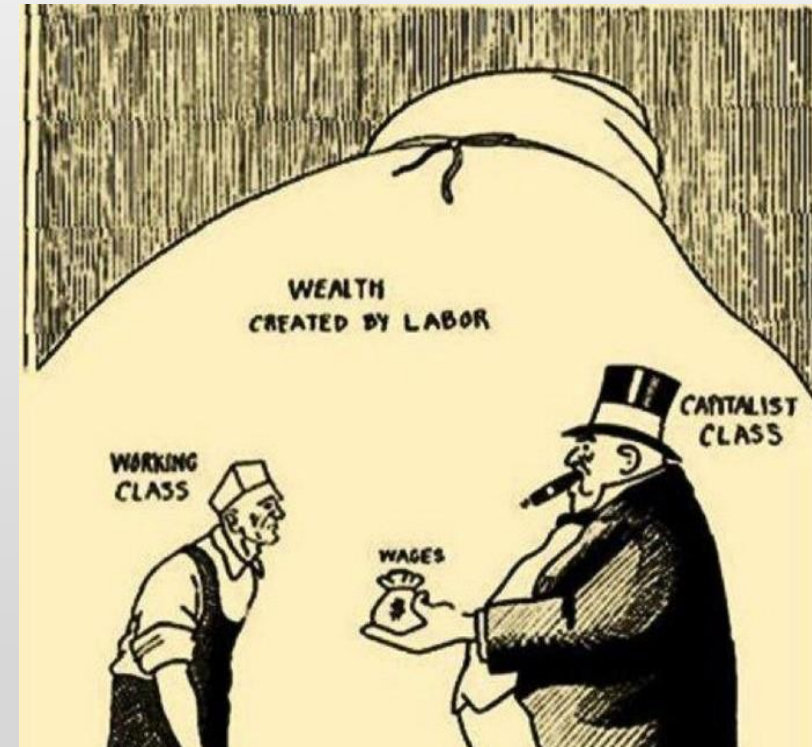
- Ο Marx στο κεφάλαιο συμπεραίνει ότι ακόμα και ο καλύτερος καπιταλισμός που μπορεί να φανταστεί κανείς οδεύει προς την καταστροφή. Άρα ο πραγματικός καπιταλισμός θα ακολουθήσει την ίδια πορεία, μόνο πολύ πιο γρήγορα.
- Το θεωρητικό πλαίσιο στο Κεφάλαιο του Marx είναι ένας καπιταλιστικός κόσμος τέλειου ανταγωνισμού.
 - Η αγορά είναι ελεύθερη, χωρίς μονοπώλια, συνδικάτα ή ειδικά πλεονεκτήματα για κανέναν.
 - Κάθε προϊόν στον κόσμο του Marx πουλάει για την σωστή τιμή ή αξία του.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

Σημείωση:

Ο Marx συμφωνεί με Adam Smith και τον David Ricardo για τον ορισμό της αξίας.

- Ο Marx δηλώνει ότι η αξία ενός προϊόντος είναι η ποσότητα της εργασίας που χρειάζεται για την παραγωγή του. (Αν απαιτείται διπλάσια εργασία για να φτιάξουμε καπέλα από ότι παπούτσια, τότε η τιμή των καπέλων πρέπει να είναι διπλάσια από την τιμή των παπουτσιών).

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Σε αυτό τον κόσμο του Marx διαδραματίζουν το ρόλο τους οι δύο μεγάλοι πρωταγωνιστές του καπιταλιστικού δράματος. Ο εργάτης και ο καπιταλιστής.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο εργάτης στον κόσμο του Marx δεν είναι σκλάβος των αναπαραγωγικών του ορμών όπως στον κόσμο του Ricardo. Είναι ένας ελεύθερα διαπραγματευόμενος παράγοντας που εισέρχεται στην αγορά για να διαθέσει το μοναδικό προϊόν που του ανήκει. Την εργασιακή του δύναμη. Στην αρένα αυτή τον αντιμετωπίζει ο καπιταλιστής.
- Το σκηνικό έχει στηθεί και οι πρωταγωνιστές παίρνουν τις θέσεις τους.

Πώς όμως μπορεί να υπάρξει κέρδος στον καπιταλιστικό κόσμο τέλειου ανταγωνισμού του Marx;

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Στο «Κεφάλαιο» εξηγεί ότι τα κέρδη προκύπτουν από ένα προϊόν ή εμπόρευμα το οποίο διαφέρει από τα άλλα. Το εμπόρευμα αυτό είναι ή εργασιακή δύναμη.
- Η ενέργεια ενός εργάτη που μπορεί να πουληθεί αξίζει όσο η ποσότητα κοινωνικής αναγκαίας εργασίας που απαιτείται για να μπορέσει να αναπαραχθεί αυτός ο εργάτης.
- Το ύψος του μισθού εξαρτάται, από την ποσότητα του χρόνου εργασίας που απαιτείται για τη συντήρηση του εργάτη.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο Marx συμπεραίνει ότι ο καπιταλιστής παράγει περισσότερα με τις παραπάνω ώρες εργασίες. Η υπεραξία της εργασίας γεννάει τα κέρδη του καπιταλιστή. **Ο Marx ονόμασε υπεραξία αυτή την ποσότητα απλήρωτης εργασίας.**
- Ενώ ο εργαζόμενος λαμβάνει ημερομίσθιο ίσο με τις απαιτήσεις της διαβίωσης, η πραγματική παραγωγή για μία εργάσιμη ημέρα έχει ως αποτέλεσμα επιπλέον μονάδες προϊόντων.

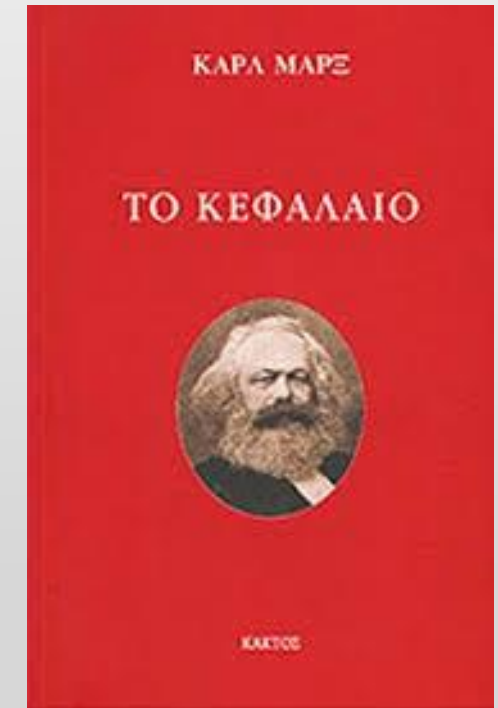
Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο εργάτης δικαιούται μόνο την αξία της εργασιακής του δύναμης και την εισπράττει ολόκληρη. Αλλά ο καπιταλιστής εισπράττει την πλήρη αξία της εργάσιμης ημέρας του εργάτη, που είναι περισσότερες (συνήθως πολύ περισσότερες) από τις ώρες για τις οποίες αμείβεται.
- Έτσι όταν ο καπιταλιστής πουλάει τα προϊόντα του, μπορεί να τα πουλάει στην πραγματική αξία και όμως να πραγματοποιεί κέρδος, επειδή τα προϊόντα του ενσωματώνουν περισσότερο χρόνο εργασίας από το χρόνο εργασίας για τον οποίο χρειάστηκε να πληρώσει.

Πώς όμως προκύπτει αυτή η κατάσταση πραγμάτων;

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο Marx Απαντάει με το νομικό καθεστώς της ατομικής ιδιοκτησίας.
- Οι καπιταλιστές είναι οι ιδιοκτήτες των θέσεων εργασίας στο βαθμό που είναι οι ιδιοκτήτες των μηχανών και του εξοπλισμού, χωρίς τα οποία οι άνδρες και οι γυναίκες δεν μπορούν να εργαστούν.
- Αν κάποιος δεν είναι διατεθειμένος να δουλέψει τις ώρες που θέλει ο καπιταλιστής, δεν βρίσκει δουλειά.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο εργάτης δεν έχει το δικαίωμα ή την ισχύ να ζητήσει περισσότερα από όσο αξίζει το εμπόρευμα.
- Το σύστημα είναι απόλυτα δίκαιο και όμως όλοι οι εργάτες είναι θύματα εκμετάλλευσης, επειδή αναγκάζονται να εργάζονται περισσότερες ώρες από όσες είναι απαραίτητες για την αυτοσυντήρηση τους.

Σημείωση:

Η τυπική εργοστασιακή βδομάδα στην Αγγλία την εποχή του Marx ήταν κατά μέσο όρο κοντά στις 80 ώρες.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Από την άλλη μεριά, όλοι οι καπιταλιστές έχουν κέρδη. Αλλά και όλοι βρίσκονται σε μεταξύ τους ανταγωνισμό.
- Για να επεκτείνουν την κλίμακα παραγωγής σε βάρος των ανταγωνιστών τους απαιτούνται περισσότεροι εργάτες και αυτό οδηγεί σε αύξηση των μισθών. Αυτή η λύση οδηγεί σε διάβρωση των κερδών τους από τους ανερχόμενους μισθούς, όπως είδαμε και στην θεωρία του David Ricardo.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο Marx υποστηρίζει ότι οι καπιταλιστές θα αντιμετωπίσουν την απειλή των ανερχόμενων μισθών αντικαθιστώντας το ανθρώπινο δυναμικό με την εγκατάσταση μηχανημάτων που εξοικονομούν χρόνο εργασίας.
- Ο καπιταλιστής έτσι αναγκάζει τους εργάτες να φύγουν από την δουλειά αυξάνοντας έτσι την προσφορά εργασίας και μειώνοντας τους μισθούς.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Σε αυτό το σημείο έχουμε την κρίσιμη τροπή.
- Η υποτιθέμενη λύση δεν επιλύει το πρόβλημα του καπιταλιστή, γιατί καθώς ο καπιταλιστής προσθέτει εξοπλισμό, το κόστος κάθε συσκευής εμποδίζει την πραγματοποίηση οποιασδήποτε υπεραξίας από αυτές.
- Επομένως ο καπιταλιστής αψηφά τον σκοπό της εργασίας, αλλά πρέπει να συνεχίσει να εκσυγχρονίζεται γιατί οι ανταγωνιστές προσθέτουν συνεχώς μηχανές για να αυξήσουν την παραγωγή.
- Κατά συνέπεια το ποσοστό του κέρδους μειώνεται σταθερά μέχρι να φτάσει στο σημείο όπου η παραγωγή δεν είναι πλέον κερδοφόρα. Προκύπτουν χρεοκοπίες και οι μικρές επιχειρήσεις κλείνουν.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Μια κρίση όμως δεν σημαίνει το τέλος του παιχνιδιού. Το αντίθετο μάλιστα. Καθώς οι εργάτες χάνουν τις δουλειές τους, αναγκάζονται να δεχτούν μισθούς κάτω από την πραγματική αξία τους. Μετά από κάποιο διάστημα εμφανίζεται η υπεραξία. Η προέλαση ξαναρχίζει.
- Έτσι, κάθε κρίση εξυπηρετεί στην ανανέωση της ικανότητας του συστήματος να επεκτείνεται. Η κρίση ή η ύφεση είναι συνεπώς ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα και όχι ο τρόπος με τον οποίο αποτυγχάνει.

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Αλλά αυτή η λειτουργία είναι πολύ περίεργη. Κάθε ανανέωση έχει την ίδια κατάληξη. Άλλη μία κρίση χειρότερη από την προηγούμενη.
- Σε κάθε κρίση, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις απορροφούν τις μικρότερες και όταν τελικά καταρρέουν οι βιομηχανικοί κολοσσοί, τα συντρίμια είναι πολύ περισσότερα από τα συντρίμια που δημιουργεί η κατάρρευση των μικρότερων επιχειρήσεων.
- Οι καπιταλιστές σκάβουν τελικά τον λάκκο τους. Όταν τελικά απομένουν μόνο λίγοι ισχυροί καπιταλιστές, έρχεται η ώρα να ξεσηκωθεί το προλεταριάτο και να σαρώσει τον καπιταλισμό, ο οποίος κατά μία έννοια έχει αυτοκαταστραφεί.

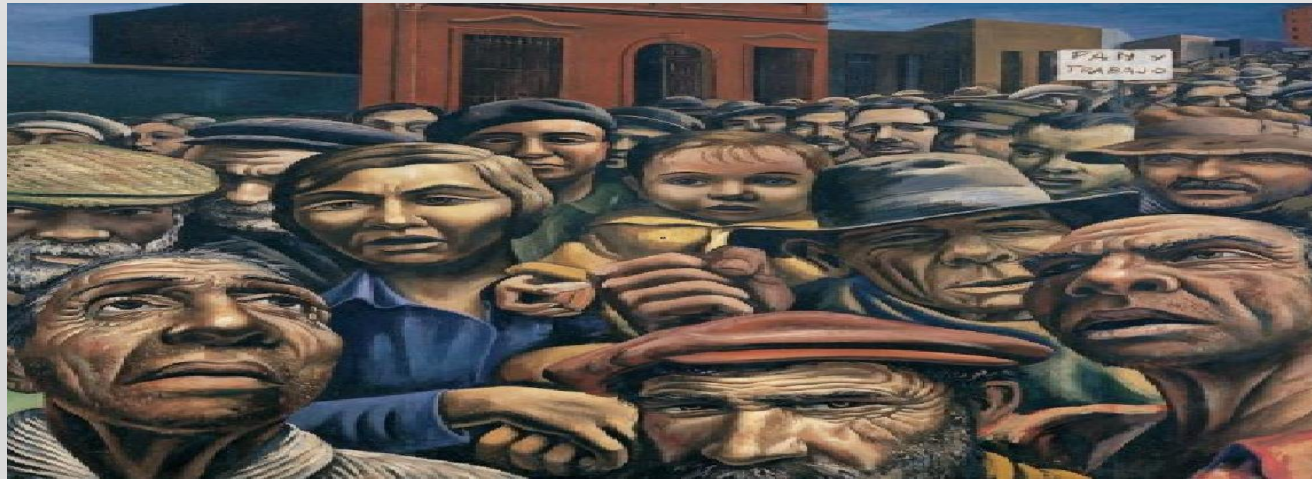
Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

- Ο τρόπος που το περιγράφει ο Marx θυμίζει περιγραφές από την κόλαση του Δάντη:

«Μαζί με την αδιάκοπη μείωση του αριθμού των μεγιστάνων του κεφαλαίου, που σφετερίζονται και μονοπωλούν όλα τα πλεονεκτήματα αυτής της διαδικασίας μετασχηματισμού, μεγαλώνει και το πλήθος εκείνων που βιώνουν τη φτώχεια, την καταπίεση, τη δουλεία, την εξαχρείωση, την εκμετάλλευση. Μαζί μεγαλώνει και ο ξεσηκωμός της εργατικής τάξης, μια τάξης που είναι όλο και πολυπληθέστερη αλλά και πειθαρχημένη, ενωμένη και οργανωμένη από τον ίδιο το μηχανισμό της διαδικασίας της καπιταλιστικής παραγωγής...

Karl Marx – Η Καταστροφή του Καπιταλισμού

Η συγκέντρωση των μέσων παραγωγής και η κοινωνικοποίηση της εργασίας φθάνουν τελικά σε ένα σημείο όπου είναι ασύμβατα με το καπιταλιστικό τους περίβλημα. Το περίβλημα διαρρηγνύεται. Σημαίνει το τέλος της καπιταλιστικής ατομικής ιδιοκτησίας. Οι απαλλοτριωτές απαλλοτριώνονται».

Karl Marx – Οι Νόμοι της Κίνησης

- Ο Marx προέβλεψε τις τάσεις που θα ακολουθούσε ο καπιταλισμός. Στο πέρασμα των χρόνων οι προβλέψεις του επιβεβαιώθηκαν. Αυτές τις προβλέψεις ο Karl Marx τις ονόμασε «**Νόμους της Κίνησης**» και αποτελούνται από τις εξής προτάσεις:
 - Καθώς η οικονομία επεκτείνεται τα κέρδη μειώνονται, τόσο εντός του επιχειρηματικού κύκλου όσο και εκτός αυτού.
 - Καθώς τα κέρδη πέφτουν, οι επιχειρήσεις αναζητούν νέες τεχνικές επιβίωσης με την καινοτομία, την εφεύρεση και τον πειραματισμό.
 - Η επιχείρηση λειτουργεί σε κύκλους ύφεσης και άνθησης.

Karl Marx – Οι Νόμοι της Κίνησης

- Οι μεγάλες εταιρείες κυριαρχούν στην επιχειρηματική σκηνή και καταστέλλουν τις μικρότερες επιχειρήσεις.
- Τελικά η εργατική τάξη ξεπερνά τους εργοστασιάρχες και ο καπιταλισμός εξαφανίζεται.

Karl Marx – Το Διάδοχο Σύστημα

- Για το πώς θα ήταν το διάδοχο σύστημα μετά την κατάρρευση του καπιταλισμού, όπως επισημαίνει ο Robert Heilbroner ο Marx δεν είπε πολλά.
- Θα ήταν «αταξικό». Από την στιγμή που η κοινωνία είναι ιδιοκτήτης όλων των μέσων παραγωγής και αγαθών, θα εξέλιπε ο λόγος για την οικονομική διαίρεση της κοινωνίας με βάση την ατομική ιδιοκτησία.

Karl Marx – Το Διάδοχο Σύστημα

- Ερωτήματα που προκύπτουν μετά την κατάρρευση του καπιταλισμού είναι τα εξής:
 - Πώς ακριβώς η κοινωνία θα είναι ο ιδιοκτήτης των εργοστασίων;
 - Κατά πόσο θα υπήρχε έντονη διαμάχη μεταξύ διαχειριστών και υφιστάμενων, μεταξύ προϊστάμενων και απλών μελών της κοινωνίας;
 - Τι σήμαινε ακριβώς η «κοινωνία» με τους νέους θεσμούς;

Adam Smith – David Ricardo – Karl Marx

- Αξιοσημείωτες είναι οι διαφορετικές οπτικές των τριών οικονομολόγων στο όραμα της εξέλιξης του καπιταλισμού.
- Για τον Adam Smith, η καπιταλιστική κυλιόμενη κλίμακα ανερχόταν σταθερά, τουλάχιστον όσο ψηλά μπορούσε να δει το μάτι.
- Για τον David Ricardo, αυτή η ανοδική κίνηση αναστελλόταν από την πίεση των στομάτων που έπρεπε να τραφούν από την καλλιεργήσιμη γη, πράγμα που αποτελμάτωνε την πρόοδο και έκανε πλούσιους τους τυχερούς γαιοκτήμονες.
- Για τον Marx, η υλιστική ερμηνεία της κοινωνίας έλεγε ότι το κράτος δεν ήταν παρά το πολιτικό όργανο εξουσίας των οικονομικών αρχόντων.

Karl Marx – Ανάλυση

- Το έργο του Marx ήταν κάτι περισσότερο από ένα ακόμη «μοντέλο» οικονομικής ανάλυσης. Ο Marx εφηύρε μια νέα αποστολή για την κοινωνική έρευνα. Την κριτική της ίδιας της οικονομικής επιστήμης.
- Οι προβλέψεις του Marx στην πράξη τους επιβεβαιώθηκαν στην πλειοψηφία τους. (Η πρόβλεψη το 1867, ότι οι τεράστιες επιχειρήσεις θα κυριαρχούσαν στην επιχειρηματική σκηνή ήταν εξαιρετικά παράτολμη).
- Ωστόσο ο καπιταλισμός συνεχίζει να ευδοκιμεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ιαπωνία και την Βρετανία.

Karl Marx – Ανάλυση

- Η ανάλυση του Marx παραμένει η πιο σοβαρή και διεισδυτική ανάλυση του καπιταλιστικού συστήματος, όπως επισημαίνει ο Ιστορικός των οικονομικών Robert Heilbroner .
- Οι ενάντια στον Κομμουνισμό οικονομολόγοι βρίσκουν το πιο αδύναμο σημείο στο «Κεφάλαιο» να είναι η θεωρία της υπεραξίας, διότι δεν εξηγεί ικανοποιητικά τις τιμές.
- Οι ίδιοι οικονομολόγοι δεν αποδέχονται της εργασία ως μοναδικό μέτρο αξίας.

Karl Marx – Ανάλυση

- Ωστόσο, οι οικονομολόγοι δεν έχουν καταλήξει σε ένα συμφωνημένο υποκατάστατο μέτρο της αξίας.
- Οι φιλελεύθεροι και οι ανθρωπιστές αρνούνται ότι η θεωρία εξελίσσεται καθαρά από την οικονομία και δεν δέχονται τον αποκλεισμό της θρησκείας, του εθνικισμού και της ανθρώπινης βούλησης.
- Από την άλλη πλευρά, μέχρι την εποχή του Marx οι ιστορικοί είχαν παραβλέψει την επίδραση της οικονομίας στις ανθρώπινες υποθέσεις.

Karl Marx – Ανάλυση

- Ενώ ο καπιταλισμός δεν έχει ακόμα καταρρεύσει όπως προέβλεψε ο Marx, αναγκάστηκε ωστόσο να προσαρμοστεί.
- Ο σοσιαλισμός αναδύθηκε σε όλο τον κόσμο από την εποχή του Marx.
- Όλα τα κομμουνιστικά κόμματα και τα κομμουνιστικά έθνη δεν παραλείπουν να αποτίουν φόρο τιμής στις διδασκαλίες του Marx.

Karl Marx – Ανάλυση

- Από τα φτωχά έθνη της Λατινικής Αμερικής μέχρι τα αναδυόμενα έθνη της Αφρικής και της Ασίας το κομμουνιστικό λάβαρο του Karl Marx συνεχίζει να κυματίζει ως απόδειξη ότι οι ιδέες του δεν μπορούν ξεχαστούν.
- Ο Marx μας δίδαξε να κοιτάμε όχι μόνο την επιφάνεια αλλά και τα υπόγεια ρεύματα της ιστορίας.
- Ο Karl Marx δικαιούται σύμφωνα με τον Robert Heilbroner να αποκαλείται προφήτης του Προλεταριάτου.

Karl Marx – Ανάλυση

- Στον επικήδειο λόγο του Marx, ο Engels είπε:

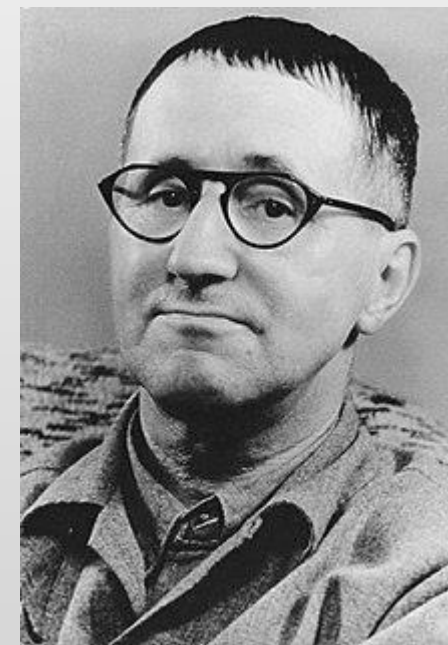
«Όπως ο Δαρβίνος ανακάλυψε τον νόμο της εξέλιξης στην οργανική φύση, έτσι και ο Marx ανακάλυψε το νόμο της εξέλιξης στην ανθρώπινη ιστορία... Ο Marx ανακάλυψε επίσης τον ειδικό νόμο κίνησης του σύγχρονου κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής... Ο Marx, όμως, έκανε ανεξάρτητες ανακαλύψεις σε κάθε τομέα που ερεύνησε, ακόμα και στα Μαθηματικά».

Berthold Brecht – Εγκώμιο στον Κομμουνισμό (Ποίηση)

*Είναι λογικός, καθένας τον καταλαβαίνει.
Ειν' εύκολος.*

*Μια και δεν είσαι εκμεταλλευτής, μπορείς να τον
συλλάβεις.*

*Είναι καλός για σένα, μάθαινε γι' αυτόν.
Οι ηλίθιοι ηλίθιο τον αποκαλούνε, και οι βρωμεροί
τον λένε βρωμερό.*

Berthold Friedrich Brecht
1898 –1956

Berthold Brecht – εγκώμιο στον Κομμουνισμό

*Αυτός είναι ενάντια στη βρωμιά και την ηλιθιότητα.
Οι εκμεταλλευτές έγκλημα τον ονοματίζουν.
Αλλά εμείς ξέρουμε:
Είναι το τέλος κάθε εγκλήματος.*

Berthold Brecht – εγκώμιο στον Κομμουνισμό

*Δεν είναι παραφροσύνη, μα
Το τέλος της παραφροσύνης.
Δεν είναι χάος
Μα η τάξη.
Είναι το απλό
Που είναι δύσκολο να γίνει.*

**Άγαλμα του Berthold Friedrich
Πλατεία Brecht - Βερολίνο**

Ερωτήσεις

1. Ποια ήταν τα αίτια των επαναστάσεων του 1848;
2. Τι κατάληξη είχαν Οι Επαναστάσεις του 1848;
3. Ποια είναι η πολιτική κληρονομιά των επαναστάσεων του 1848;
4. Πώς είναι γνωστές οι Επαναστάσεις του 1848 στις διάφορες χώρες της Ευρώπης;
5. Τι ήταν η διεθνής ένωση των Κομμουνιστών;

Ερωτήσεις

6. Πώς δημιουργήθηκε το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος;
7. Ποιος ήταν ο στόχος που είχε θέση το Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος;
8. Ποια είναι η αντίθεση με τα συστήματα των ουτοπικών σοσιαλιστών που εκφράζεται στο Μανιφέστο;
9. Τι αφορά η δημοσίευση του Friedrich Engels «Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία» το 1844;
10. Ποιος ήταν ο φιλόσοφος που επηρέασε περισσότερο τον Karl Marx;

Ερωτήσεις

11. Ποια ήταν η άποψη του Karl Marx σχετικά με τα μαθηματικά;
12. Ποιο είναι το κύριο έργο του Karl Marx, πότε και πώς ολοκληρώθηκε;
13. Ποια είναι η βασική ιδέα του Hegel στην οποία Αναφέρεται στο έργο του ο Marx; Με ποιον τρόπο την αναπτύσσει;
14. Τι υποστηρίζει το δόγμα του υλισμού;
15. Πώς ερμηνεύουν την ιστορία τα γραπτά του Karl Marx;

Ερωτήσεις

16. Πώς ερμηνεύεται η διαδικασία κοινωνικής αλλαγής από τον Karl Marx; Με ποιον τρόπο προκύπτουν ταξικές συγκρούσεις;
17. Ποιο είναι το αναπόφευκτο βήμα για την ανατροπή της κυριαρχίας των καπιταλιστών σύμφωνα με τον Karl Marx; Ποιος βασικός θεσμός θα καταργούνταν; Ποιο το είδος της κοινωνίας στο οποίο θα οδηγούσε αυτή η ανατροπή;
18. Περιγράψτε τον καπιταλιστικό κόσμο τέλειου ανταγωνισμού του Marx.
19. Πώς μπορεί να υπάρξει κέρδος στον καπιταλιστικό κόσμο τέλειου ανταγωνισμού του Marx;
20. Τι ονόμασε υπεραξία ο Karl Marx;

Ερωτήσεις

21. Με ποιον τρόπο ο Marx αποδεικνύει ότι στην πιο τέλεια μορφή του ο καπιταλισμός είναι ανεφάρμοστος;
22. Με ποιον τρόπο ο καπιταλιστής καταφέρνει και κλέβει ότι δικαιωματικά ανήκει στον εργάτη σύμφωνα με τον Karl Marx;
23. Ποιοι είναι οι Νόμοι της Κίνησης του Karl Marx;
24. Ποια αδύναμα σημεία βρίσκουν, οι ενάντια στον Κομμουνισμό οικονομολόγοι, στο έργο του Marx;
25. Τι άλλαξαν στην οπτική των ιστορικών οι θεωρίες του Marx;

Βιβλιογραφία

- Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης, Κ. Γαγανάκης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 1999
- Οι φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου, Heilbroner Robert L. , 1η έκδοση, 2000, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ
- Η εξέλιξη της οικονομικής σκέψης, Backhouse Robert E., 1η έκδοση, 2009, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ
- Η Εποχή του Κεφαλαίου 1848 – 1875 , Hobsbawm J. Eric, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Η Εποχή των Επαναστάσεων 1789 – 1848, Hobsbawm J. Eric, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης